

ekkor rajtuk esapott katonáival, egy egész éjjel tizedelte őket. Reggel a török új segítséget kapott. Ekkor kénkövel és más gyújtóanyaggal öntötték le a várban felhalmozott rőzsét meggyújtották és dobálták a törökökre, akiknek lobogós ruhája csakhamar tüzet fogott. Az ellenség erre megrémülve menekült, a magyarok kitörték a várból. Kapisztrán is megjelent kereszteseivel, s az ostromló törököket egyesült erővel halomra vágták a vár bástyái előtt.

Az ellenség még mindig új erőket vetett a harcba. Hunyadi és Kapisztrán is összeszedték minden erejüket és „Jézus!” kiáltással ismét a törökre vetették hadaikat. Rettenetes harc kezdődött. Ember ember ellen küzdött. Maga Mohamed szultán is odaállt serege élére, legkitünőbb vezerei előtte estek el. Mind a két fél érezte, hogy most dől el a kocka. A törökök többségben voltak, s a győzelem már-már az ő oldalukra hajlott. Egy török már fel is hágott a vár falára, hogy feltűzze ott diadaljelül! a lófarokas török zászlót. A várostoronynak azon a helyén Dugovics Titusz nevű vasmegyei magyar vitéz volt az őrálló. Dugovics birkokra kelt a törökkel, de sehogy sem bírta vele, mert a török is ugyancsak legény volt a gáton. Hosszú viaskodás után Dugovics hősi elhatározással hirtelen átkarolta ellenfelét, s a vár ormárói magával rántá a mélységbe. Életét áldozta fel, de megakadályozta az ellenséges zászló kitűzését. A magyarokba erőt öntött ez a hősi tett, s az új erővel megindult elkeseredett harcban végre is Hunyadi hadvezéri lángelméje és a magyar katonák hősiessége győzött.

A roppant török sereg szánalmasan összetörve az éjtszaka sötétjében futásnak eredt és meg sem állt Szófiáig. Maga a szultán is megsebesült. Mire a nap felragyogott, 25.000 török vitéz holtteste borította a csatateret, az ellenség összes ágyúi, puskái, társzekerei, hajói a magyarok kezébe kerültek, és Nándorfehérvár ormán büszkén lengett ismét a magyar zászló.

De a nándorfehérvári diadal volt a nagy hős utolsó csatája.

Lampérth Géza.

Évzáró vizsga.

Számtalanszor felemeltük már szavunkat annak érdekében, hogy az évzáró vizsgák lélekgyötrő formáit hagyjuk el s kövessük a Tanterv utasítását, amely »ünnep«-pé, az iskola egyik legszebb ünnepévé kívánja avatni az évzáró vizsgát. Meg kell állapítanunk, hogy még mindig vannak, ahol — különösen a felsőbb osztályokban — szülőkre, tanulókra egyaránt — unalmas, fárasztó, lélekkínzó »nagyvizsgát« tartanak, jöllehet sokkal többet mutathatnánk az iskola belső munkájából a szülőknél, felügyelőknél, ha nem előre betanított — olykor hetek sulykoló

munkájával betanított! — vizsgarenddel gyötörnék a tanulókat is, szüleiket is, valljuk be: magukat is. Semmi értelme az ilyen potemkin-vizsgálatnak, mert ez ámitása önmagunknak, a szülőknek s tudatos félrevezetése a gyermekeknek, akik azt hiszik, hogy az életben is így kell tenniök, ha munkájuk eredményességét majdan be kell mutatniok.

Folyóiratunk évről-évre hangoztatta ezt, útmutatásokat adott az igazi évszáró vizsgálat módjára vonatkozólag. Mégis úgy véljük, nem lesz hiábavaló munka, ha ezidén is egy ilyen kidolgozott vizsgarendet mutatunk be, bár egyáltalán nem azzal a céllal, hogy azt egyszerűen lemásolja bárki is, hiszen az évszáró vizsgának hű tükrének kell lennie az iskolában folyó életnek, munkának, ami viszont helyenként más és más, mivel a környezet, a lakosság társadalmi élete, a helyi körülmények szinte iskolánként, sőt osztályonként változóak.

Az itt bemutatott vizsgarend tehát csak minta, általános vizsgarend, amely legfőljebb arra való, hogy gondolatokat adjon, bizonyos mértékben útmutatásokkal szolgáljon olvasóinknak.

Még egyszer: az évszáró vizsga »ünnep« legyen nemcsak a szülők és hatóságok, hanem a tanulók számára is. Ezzel már el is döntöttük, mennyi ideig tartson. Bármilyen ünnepből untilg elég egy óra, hát még a gyermek számára! Kevesebb felületes-ségre vezethet, a több unalmassá válhatik.

Külön kiemeljük, hogy egyáltalában nem szükséges, hogy minden »jobb« szülő gyermeke szavaljon — mint általában szokássá vált —, mivel ez nyújtja el végnélkülivé a vizsgát s teszi a »többi« szülő és gyermek számára hálálosan unottá.

A vizsgálat menete legyen eleven, érdekes, gyorsan pergő, változatos, élénk s a szülők számára is tanulságos.

Ne legyen tárgyak szerint élesen elkülönített munkarendje, s különösen ne kívánjuk azt, hogy minden tanuló olvasson, számoljon, feleljen a beszéd- és értelemgyakorlatban, legfeljebb az legyen a kívánalom, hogy amint minden órán is elengedhetetlen az, hogy az egész osztály együtt dolgozzon, a vizsgálaton se maradjon kívül a közös munkából egyetlen tanuló sem.

Természetesen egy ilyen szempontok szerint végzett évszáró-vizsga tervszerűséget és alapos átgondolást kíván a tanítótól.

Legszerencsésebb a vizsgálatnak egy valamilyen gondolat-körbe való beállítás. Így lehet az egész vizsgálat alapgondolata — leányoknál — az édesanya élete, szeretete stb., a fiúknál — magyar katona élete, más helyi évfordulók vagy országos események, amelyek éppen időszerűek. Ilyenkor az egész vizsgálat e köré az alapgondolat köré épül s annak megvilágítására, elmélyítésére szolgál. Ezt a gondolatkört tárgyaljuk az olvasásnál, ennek köréből veszünk egy-egy értékes számtani példát, erre vonatkozó éneket énekelünk, erre vonatkoztatva tárgyaljuk a földrajzot, beszéd- és értelemgyakorlatot s szavaltatunk költeményeket. Arra kell ügyelnünk azonban, hogy az alapgondolat az

egész vizsgálat közönségét érdekelje, ami már fél sikert biztosít munkánk számára.

És most nézzük, miként lehet ünneppé tenni egy IV. osztály évváróvizsgáját.

Az imádság után kezdjük olvasmánytárgyalással. (Olvasmányunk az aratással kapcsolatos.)

A mag története.

Nagy, komoly ökrök mennek be legelőször a földbe. Húzzák maguk után a nagy kést, amely a föld hátát hasogatja. A föld az ellen nem szól semmit. Áldottabb teremtés, mint ő, nincs sehol a világon. Azután emberek állnak a földbe és szórják szerteszét a búzaszemet. A nagy kés által hasított barázdákba esnek a magok, mikre előbb az Isten kegyelmét kérve a szántóvető. Majd megint a nagy, komoly ökrök mennek végig a boronával s betakarják a szétszórt magot. Ezzel aztán jóidőre el is van intézve az egész dolog. Ezentúl az Isten dolgozik s az ember nem tehet mást, minthogy jóakarátát kérje. Adjon őszi esőt, de ne sokat, de mégis annyit, hogy elpusztuljanak a mezei egerek. Azután tagyot ne adjon idő előtt! Ha ad is, kicsit adjon s nagyobbat csak akkor adjon, ha már előbb havat adott! Szép fehér havat, amit az emberek hidegnek találnak ugyan, de a földnek az nem hideg, hanem jó meleg. Az óvja, védi a gyöngye vetést.

Idők múltán a nap közelebb jön s vetni kezdi tűző sugarait. A hó apránként elvész. Ugy tűnik el a mezőkről, hogy észre sem lehet venni. A nap szelíden simogatja sugaraival a gyöngye vetést, hogy erősödjék. A gazda is ki-kijár már a földre és nézi, mert öröme telik benne. Nő a sok kis zöld szál, miből idővel kenyér lesz. Hát csak legyen is belőle sok! Mert a kenyér föltlenül szükséges ahhoz, hogy éhen ne haljanak az emberek.

Ez a kenyér most még ott van abban a törékeny szálban. Senki más, csak az Uristen tudja azt tenni, hogy e törékeny fatyútából valaha kenyér legyen.

— Jézus Krisztus Urunk minden búzaszemben ott van — véli a nép.

Biz az valóság, hogy a búzaszem legtöbbször valami jelzés van. Vagy az alján vagy a tetején, már ahogy fogja az ember a kezében. Nem lehet az más, mint Jézus Krisztus képmása. A pénzeken, amiket a király veret, ott lehet a király feje. De a búzaszemen, amelyet az Isten kegyelme húz elő a föld alól, csak az Isten fiának képmása lehet. Így hiszi, így vallja a nép.

A szántó-vető ember hisz és remél. Sokszor nézi az ég alját, a támadó felhőket s az aggodalmak szorongatják szívét. Mert minden időben van baj. Jaj, talán már sok is lesz az eső! Jaj, talán már sok a nap nagyon! Ugyan hova lettek a felhők? Most meg szél van, most meg kevés a harmat, most meg ni, már köd mutatkozik! Igen ritka az, hogy a gazda teljes lelkinyugalommal mondja:

— Ejnye, de gyönyörű szép időnk van!

Ilyenkor örül és reménykedik.

Azután jönnek az apróbb bajok. Itt bogár van, amott rozsda. Más helyen rossz emberek lóval behajtottak a vetésbe és összegázolták. Ezt észrevéve a gazda, már nemcsak nappal kerülgeti, de éjjel is, fegyveresen. Őrzi a mag növekedését, amiből augusztusra kenyeret süttethet gyermekeinek. S a vetés szépen nő és érik. Már számolgatni is lehet, hogy mi lesz és hogy lesz? Ugyan mennyit ad? Hányan vágthatják?

Am egyszercsak szél támad. Igen gyorsan halad. Zúgásán kívül még semmi egyéb nem hallatszik. A szarka sem csereg. A láncos eb megorván bújik odujába. A macska egy-kettőre a padlásom terem. Nagy felhő közeleg. Nagy lomhán kiterjeszti barna szárnyait a vidék fölé. Minden elfakul. A virágok elvesztik színiüket. A barna fellegben zöldes darabok mutatkoznak. A nép aggódva szemléli, mert az ott jég. Az eső megindul. Aztán jön az aprójég. Utóbb nagyobbak koppannak, mígnem egy olyant vág a tetőre, hogy pisztolydurranásnak beillenék. A gyermekek sírva fakadnak. Az asszony rémülten sikolt. A gazda figyelmes szemével az udvar földjét kémleli. Mást tenni nem lehet. Minden más veszedelm ellen dolgozhat az ember. A tűzből ki lehet menteni valamit. A víz elől futni lehet. Itt azonban nincs más, mint belenyugodni s legfőljebb számítani lehet az udvarra hulló jegen, hogy mennyi esik a búzába belőle.

Idő múltán a jég elhalad s a határban beáll az irtózatos esőnd. Sem nóta, sem füttyülés. A tanyákból lehorgasztott fejű emberek, síró asszonyok, hallgatag gyermekek lépdelnek a vetés felé. Jól megnézik azt s némi megkönnyebbülés támad. Hát még sem vert el mindent! Még maradt! S ebben is van öröm.

Következik az aratás! Kévék és keresztkek között komoly nagyökrök viszik a vasbikát. A kőszénfüst ismeretlen szaga terjeng a tájon, le a legelőig, ahol a cséplődob bűgását hallva, mérgesen bógi vissza a választ valamely fiatal bika. Itt is bűgás, amott is. A gépek kéményei mindenütt füstöt eregetnek. Másutt lovak forognak körben s a hajtóember így szól nekik:

— Hajrá!

Máskor sohasem mondja ezt a lónak, máskor a gyűl-vel nógatja. A változás azért van, mert a lovak most nem egyenesen előre mennek, hanem körbe forognak az ágyason.

Nem sokkal ezután a szélalmok is jobban forgatják vitorláikat, mint eddig. Minden kis szél elébe odatologatják az egész tétőt és forognak folyton a kövek. A szélmolnár most arat. Jön egy kőcsi s elmegy, jön a másik s szintén viszi hazafelé a lisztet. Nem sokat: egy zsákot, két zsákot, csakhogy ez a frissből való legyen. Az aztán megint nagy nap, mikor ehhez a liszthez fog az asszony, hogy megdagassza.

— Holnap új búzából sült kenyér lesz — mondja a gyermeknek.

Ennél külön öröm nincs a világon. A gyerekek ezen az éjjel nem igen alszanak. Hisz mikor anyjuk hajnalban a dagasztáshoz lát, már figyelve nézik munkáját az apró csillogó szemek. Végignézik azt is, mikor a szakajtóból a megkelt kenyér széles lapáton a kemencébe vándorol. S egyszerre csak lapáton előjön a kenyér. Friss, illatos! Óh, de valami fölséges lehet! De hülését várni kell s addig apjukhoz szaladnak:

— Apám! Apám! — kiabálják. — Ujbúzából van már kenyér!...

Tíz hónap munkájának első eredménye ez. A gazda előveszi bicskáját s kicsattantja. Balkézze a kenyeret fogja meg, jobb-jával a bicskát, annak hegyével a kenyérré kétszer keresztet vet. Azután megszegei...

(Tömörkény István.)

(Az olvasmány megbeszélése egyúttal már áthajlik a beszéd- és értelemgyakorlatra is.) Miről olvastunk? Mi történik a maggal először? Megtudod-e különböztetni a búza-magot a rozs vagy az árpa magjától? Miről ismered meg? Mit kell csinálni vetés előtt a földdel? Hogyan történik a szántás? Láttál-e már gőzekét? Miben különbözik attól, amelyet lovak (ökrök) húznak? Hányféle szántást láttatok már?

Mikor vetik a búzát? Miért jobb ősszel, mint tavasszal vetni? Hogy nevezzük az egyiket és másikat? Hogyan történik a vetés? Hányféle vetést ismerünk? Miért gazdaságosabb géppel vetni? Mit csinálunk vetés után? Milyen boronákat ismertek? Melyikkel legjobb boronálni a mi vidékünkön, miért?

Milyen talaj van a mi határunkban? Mi a talaj? Hányféle talajt ismerünk? Hogyan műveljük a homokos, hogyan az agyagos talajt? Melyik a jobb? Miért?

Milyen időjárása van községünknek? Mire kényszeríti a talajt és az időjárás községünk lakosságát? (Arra, hogy olyan növényeket termeljen, amelyek a talajnak és időjárásnak megfelelnek.)

Mivel foglalkozik községünk lakosságának legnagyobb része? Hány lakosa van községünknek? Mennyi volt tíz évvel ezelőtt? (Ha nem tudják, megmondom.) Ki tudná-e számítani, mennyivel szaporodott községünk lakossága az elmúlt tíz évben?

(Számolás és mérés.) Községünk lakosságából ennyi a férfi és ennyi a nő. Mennyivel több a nők száma, mint a férfiaké? Községünk területe ennyi négyzetkilóméter, lakossága ennyi, hány ember jut átlagban egy négyzetkilóméterre? (Területmérték, osztás.) Városban is ennyi ember él átlagban egy négyzetkilóméter területen? Melyik a hozzánk legközelebb eső város? Miről nevezetes? Annak a városnak ennyi lakosa van. Hányszor több, mint községünknek? Területe pedig ennyi. Hányszor több ember él te-

hát ottan egy négyzetkilométer területen, mint községünkben?

Községünkben a tavalyi évben ennyi métermázsza búza termett. Egy métermázsza búza ára 20,50 P, mennyit jövedelmezett községünk lakosságának a tavalyi búzatermés? Hogyan tudnánk kiszámítani, mennyi esik ebből átlagosan egy emberre? Mit kell csinálni? Végezd el!

Mennyi földje van édesapádnak? Mivel mérjük a termőföldet? És a területet általában? Hány négyzetméter van egy árban? Hektárban? Négyzetkilométerben? Mit gondoltok ha a tavalyi terméshozamennyiséget egyenlően elosztanánk községünk lakosai között, egy emberre hány métermázsza vagy kilogramm búza jutna? Hogyan tudjuk azt kiszámítani?

Milyen verset tudunk a gazdáról? Jőjj ki, mondd el!

Az új kenyér!

VÁLYI NAGY GÉZA költeménye.

<i>Milyen oszló, milyen foszló, Ducoshátú, szép, pirosló, Illatos, lágy, hófehér Az új, szent magyar kenyér!</i>	<i>Lisztjét édesapám hozta, Anyám keze dagasztotta, Tán azért oly szépszínű, Kalácsnál is jobbízű.</i>
--	--

<i>Milyen ropogós a héja, Kívánatos a karéja! S mily beszédes, mily szelíd, Mikor frissen felszelik!</i>	<i>Tán azért száll — hogyha látom — Ég felé az imádságom: Ó, édes, jó Istenünk! Mindig ilyet adj nekünk!</i>
--	--

Miből készül a liszt? Hol őrlik meg a búzát? Milyen malmok vannak községünkben? Milyen foglalkozása van a molnárnak, az is földműves? Milyen iparosok élnek községünkben? Mit végeznek az iparosok? Miből készülnek a bútorok, ruhák, cipők, órák, ablakok stb. Milyen iparosok dolgoznak a házépítésnél? Csak faluhelyen vannak iparosok? Hogyan nevezzük az olyan iparost, akinek sok-sok munkása dolgozik? Hol vannak gyárak? Hány munkás dolgozik édesapád műhelyében? És a gyárakban? Hová teszik azt a rengeteg árút, amit a gyárak készítenek? Hogyan szállítják el? Hol adják el a kisk? Milyen kereskedők élnek községünkben? A gazdaember hol adja el búzáját, aprójószágát? Mikor van nálunk piac? És vásár? Mi a különbség piac és vásár között? Mit csinál a piacon a gazda és az iparos? (Kicserelik egymás árúját.)

Hazánk melyik része hegyes? Mennyi abból most a miénk? Mi terem sok a felvidéken? Mit csinálnak a fölösleggel? És mi terem sok az alföldön? Látjátok, gyermekek, ahogy a földműves kieseréli árúját az iparossal, éppen úgy cseréli ki termékét a

hegyvidéki ember az alföldivel. Milyen eszközön történik az árúk továbbjuttatása? Mivel szállíthatunk árút? Melyik a leggyorsabb? Melyik a legolcsóbb, miért?

Csak szárazföldi úton juthatunk el a felvidékre? Milyen folyó folyik el községünk mellett? Hol ered a mi folyónk? Kié most az a föld, ahol ered? Mikor került vissza hozzánk az a terület? Hány évig volt rabságban annak a földnek népe? Örültünk-e, amikor meghallottuk, hogy visszatér hozzánk? Hát még mennyire örülhettek azok a szegény magyar testvéreink, akik annyi sok év óta... hány évig is voltak rabok? — (Héhat tizenkilenc év óta várták szabadulásukat!

Milyen nagyobb városokat kaptunk vissza? Mit tudunk Pózsonyról? Kassáról? Léváról? Rozsnyóról? Krasznahorkáról? Munkácsról? Ungvárról? Beregszászról? Tanultunk tavaly egy szép dalt, arról a fáról szól, amely a felvidék hegyeit borítja nagyrészt. Ki emlékszik, melyik dal volt az? (Fenyő, fenyő, jaj de magas fenyő...)

Álljatok fel, énekeljük el ezt a szép dalt!

*Fenyő, fenyő, jaj de magas fenyő,
miért csillog könny a gyémánt szemeden?
Fenyő, fenyő, jaj de magas fenyő,
miért zúg a szél ott fenn, a hegyeken?
Zúg-búg a szél Késmárk felé,
de az a szél is sírva fúj a magyar határ felé...
Fenyő, fenyő, jaj de magas fenyő,
miért sír a szél ott fenn a hegyeken?!*

*Kalász, kalász, árva magyar kalász,
miért csillog könny a búzaszemeken?
Kalász, kalász, árva magyar kalász,
miért sír a szél ott fenn, a hegyeken?
Késmárk felől hírt hoz a szél (hogy)
árva magyar kalászokból panaszos a kenyér —
Kalász, kalász árva magyar kalász,
ezért csillog könny a búzaszemeken!*

Jöjj a térképhez, mutasd meg, mekkora volt csonka hazánk! Mennyit kaptunk vissza? Mekkora a megnagyobbodott Magyarország? Mutasd meg azt, hazánk milyen részeit nem kaptuk még vissza? Kik uralják most azokat? Szeretnétek-e már, ha azokat is visszakapnánk? Mit gondoltok gyerekek, csakugyan „visszaadják“ azokat vagy... Ugy bizony, ha nem adják, nekünk kell *visszaszerznie!* Milyen indulóval menetelnek a katonák? Melyik a legszebb katona nóta? Ki tudja?

Álljunk fel, énekeljük el azt is: *Horthy Miklós katonája vagyok...*!

Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája,
Vigan élem katonaeletem, nincsen gondom másra,
Masírozok káplár úr szavára,
Ugy gondolok az én violámra, (mert)
Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája.

De a katonák nemesak énekelnek ám, hanem...? (Harcolniak is.) Mutassuk meg mi is, hogyan tudunk katonák lenni!

(A tanulók felállva néhány — a helyükön is végezhető szabadgyakorlatot mutatnak be.)

(Leülés után.) Hazánk melyik részén terül el lakóhelyünk? Milyen tájegységhez tartozunk? Milyen irányban van lakóhelyünk-től Budapest? Ki tudná-e számítani, milyen távolságban vagyunk a fővárostól? Hogyan? (A térkép mértékszámával segítségével.) Számítsd ki!

Ha lakóhelyünkről a fővárosba akarunk utazni, milyen nagyobb városokon utazunk keresztül. Sorold el, ezek a városok miről nevezetesek!

Milyen lakóhelyünk határának felszíne? Mikor mondjuk, hogy valamely vidék felszíne változatos? Milyen felszíni alakulatokat ismerünk? (Síkság, halom- és dombvidék, hegyvidék.) Községünk-nél milyen felszíni alakulatot találunk? Melyik a legmagasabb hely határunkban?

Hogyan mérjük valamely hely magasságát? Mitől számítjuk? Milyen magasan van lakóhelyünk a tenger felszínétől? Hogyan függ össze a hely tengerszín feletti magassága az éghajlattal? (Mennél magasabbra megyünk, annál hidegebb az éghajlat.) Miért kell ezt tudnunk? (Az időjárás befolyásolja a termelést is.)

Hazánk mely részein találunk inkább erdőségeket? Miért vannak hegyeink erdőségekkel borítva? Milyen magasságokban milyen erdőségeket találunk? (Az alsóbb részeken tölgy, feljebb bükk, majd fenyő.)

Honnan tudjuk azt, melyik vidék mennyi csapadékot kap? Mit nevezünk csapadéknak? Hogyan fejezzük ki a csapadék évi mennyiségét? Mi az a napi átlagos hőmérséklet? Mennyi vidékünkön az átlagos évi csapadékmennyiség? És mennyi az átlagos évi középhőmérséklet? Hogyan számítjuk ki valamely vidék évi átlagos közepes hőmérsékletét?

Melyik terület kap általában több csapadékot? Mitől függ valamely terület csapadékmennyisége? (Közel van-e tengerhez, a hegyvidékek nem zárják-e el a tenger felől jövő felhők útját stb.) Milyen összefüggés van a csapadék mennyisége és a növényvilág között?

Hogyan keletkezik az eső? (A víz körforgása.)

Hogyan keletkezik a szél? (A levegő körforgása.)

Hogyan rajzoljuk meg tantermünk alaprajzát? Milyen térképjeleket ismerünk? Hogyan tájékozódunk a térképen?

Milyen község a miénk, kiesi, vagy nagy? Mi a különbség a kis- és nagyközség között? Mik alkotják a járást? Milyen járásba tartozunk? Mit alkotnak a járások? Hogyan nevezzük a mi vármegyénket? Mi vármegyénk székhelye?

Mit olvashatunk le a térképről valamely vidék életmódjára nézve? (A térkép színei és azok mit jelentenek a valóságban?)

Mutasd meg nagy Magyarország határait! Mutasd meg csonka Magyarországot! Kik és mit vettek el tőlünk? Mit kaptunk már vissza?

Milyen költeményt tanultunk a térképről? Jőjj ki, mondd el!

Térkép előtt.

*Látod, fiam, — ez most Magyarország —
Sok sebből vérző, csonka és szegény, —
Nincs már vágyunk, csak az ősi vér,
A büszkeség, kitartás és — remény.*

*Elvették dús hegyeink kincseit,
S százados erdők hosszú, nagy sorát,
Fekete földünk gazdag részeit, —
Ősi vallásunk sok-sok templomát...*

*Szegények lettünk... ránk omlott a baj,
Letiport, fáradt koldusok vagyunk —
S vigasztaló szelíd szavak helyett
Még egyre gúnyt és szitkokat kapunk.*

*De lásd, fiam, e fájó könnyeket
Hiába mégse ontja nagyapád —
Mert dacos, büszke, szent hitünkkel még
Talpraállíthatjuk e szétdúlt szent hazát!*

*Magyar itt minden: erdő, domb, mező,
A csillagok s áldást osztó napunk —
S rabságban is eltépett földeken:
Bízó és bátor magyarok vagyunk!*

*Látod, fiam, már fehér a hajam,
A szemem könnyes, két kezem remeg...
De hogyha kürt szavára sorba állsz:
Én ifjú tűzzel — veletek megyek!*

SEGESDY LÁSZLÓ.

És milyen költeményt tanultunk tavaly, amikor visszakerült újra Felvidékünk egy része? Mondd el!

Újra miénk.

*Felvidéki falucskában
áll az anyám szülőháza,
nagyszüleim is ott várnak, —
várnak a feltámadásra.
Csendes álmuk megzavarta
hús esztendő rabigája:
magyar szívüknek a sírban
sem lehetett nyugovása.*

*De most végre újra miénk
Felvidékünknek egy része:
egymillió magyar testvér
borul anyja kebelére,
hepehupás temetőikben
is megbékéltek a holtak,
hiszen magyar, újra magyar
föld az, mely alatt nyugszanak!*

GULYÁS ILONKA.

Mit gondoltok, gyermekek, minden életnek mi a táplálója? Ugy van, az anyaföld. Mindenhol egyforma a talaj, mit gondoltok? Látjátok, milyen szerencse, hogy így van! Már környékünkön is láttuk, milyen változatos a talaj és a föld felszíne, de megismertedtünk az idén hazánk távolabbi részeivel is, láttuk, hogy minden tájnak más a képe, de nemcsak a felszíne, hanem a benne és rajta lévő élet és kincsek is. Azt is láttuk, hogy bent a földben — az emberek beavatkozása vagy segítése nélkül is — állandó munka folyik.

Minek van ebben a munkában legnagyobb szerepe? Bizony, a víznek. Hogyan dolgozik a víz? (Nemcsak kívül, a föld felszínét mossa, hanem törí a földet, széthordja a törmeléket, mélyebb helyekre viszi azokat mint iszapot, de ezenkívül beszivárog a földbe is, feloldja az oldható ásványokat s hová juttatja azokat? (A növényekhez.) A növényekből hová kerülnek azok? (Állatokba s az ő húsuk révén a mi testünkbe, szervezetünkbe is.)

Mikor áll be pihenés a növényvilág munkájában? (Akkor, mikor a földművelő életébe: ősszel.) Mi ennek a hosszú, hónapokon át tartó szorgalmas munkának eredménye? (A termés.) Ki tudja, mi a termés rendeltetése a növény és állatvilágban? (Szaporodás.) Csak a termését használhatjuk fel a növényeknek? Milyen növényeknek használjuk fel a gyökerét, földalatti szárát, gumóját, levelét stb. Mi történik a növényekkel, ha betöltötték rendeltetésüket? (Elkórhadnak = porból lettünk, porrá leszünk.)

Milyen összefüggést láttok a növény- és állatvilág között? Mit esznek az állatok? (Még a ragadozók is más, — növényevő állatokkal táplálkoznak.) Akkor tehát mit mondhatunk? Megélhetnének-e az állatok növények nélkül? És az ember élhetne-e növények és állatok nélkül? Mit látunk ebből, minden életnek mi a táplálója?

Vegyétek csak elő Olvasókönyveteket!

Nyissátok ki az 53. olvasmánynál!

Olvasd el az első mondatot! Keress ebben a mondatban szavakat, amelyekben hosszú magánhangzók vannak! Mondj olyan szót, amelyben hosszú — egyjegyű és kétjegyű — mássalhangzó van!

Mit csinálsz, most, Pista?

Mit fejez ki ez a szó: *állok*? (A cselekvés módját, idejét személyét s annak számát.) Mondj olyan cselekvést jelentő szót, amely a cselekvés tárgyára is rámutat! (Olvasom.) Mondj mondatot arról, hol vagy most? És hová jöttél reggel? Mi a különbség a két szó — *iskolában* és *iskolába* — között? Milyen kérdésre felel az egyik s milyenre a másik? (Hol? és hová?)

Milyen jeleket látsz a mondatok végén? (Pont, felkiáltójel, kérdőjel.) Milyen mondatrészeket ismerünk? Mondj egy mondatot! Keresd meg e mondatban az állítmányt? Hogyan kérdezzük rá? És az alanyra? Kérdezz a bővítő részekre is? Hogyan kérdezzük a jelzőre? a tárgyra? a hely-, idő-, mód-, ok- és célhatározóra?

Mondj olyan szót, amelyet nem úgy írunk le, ahogyan kiejtjük! (Pl. adtam=attam, vagyok=vatyok, lesz=lessz, pecsétje=pecséttye stb.) Miért kell ezeket a szavakat másként írni, mint ahogy kiejtjük őket? Miért ejtjük e szavakat másként, mint ahogy leírjuk? (Hangváltozás.)

Mondj jelentő mondatokat! Kérdőt! Óhajtót! Felszólítót! Mit teszünk mindegyik végére?

Ird a táblára a neved! Milyen név az első (családi vagy vezeték név). Milyen a második? (Keresztnév=a keresztségben nyertük.) Milyen szófaj ez? (Főnév.) Milyen főnév? (Tulajdon főnév.) Milyen betűvel kezdjük a tulajdonfőneveket? Mondj tulajdonfőneveket! (Budapest, Fót, Sió, Fertő-tó, Magas-Tátra, István, Ilona, Széchenyi, Zrinyi stb.)

Ki tudná elmondani, milyen levelet írt Zsuzsika? Jőjj, mondd el!

Levelet írt Zsuzsika.

*Levelet írt Zsuzsika,
Igaz szívvel írta,
Igaz szíve könnyeit
A szélére sírta...*

*Bélyeget is ragasztott
Főnt, a jobb sarkába,
Repült vele s bedobta
A postaládába.*

*Gyöngybetűkkel róttá rá
A borítékára:
„Nagyapónak vigyék el
Kincses Kolozsvárra!”*

*Postás bácsi kivette
S fölszállt kocsijára,
Zsuzsika még csókot is
Küldözött utána.*

*Kérdi másnap a postást:
„Érkezett-e válasz?
Kolozsvárról Budára
Nem száz mérföld tán az?”*

*Azt felelte a postás,
S beléhalaványul:
„Nagyon messze vagyunk most
Szegény Kolozsvártól!”*

MÓRA ISTVÁN

Milyen munkát végez nemsokára a gazda mifelénk? Ki tud költeményt az aratásról?

Aratáskor.

*Alszik még a Napocska
Messze valahol.
A fecske se szállt ki még
Az eresz alól.
A hajnali szellő is
Még csak félve leng,
Odakint a sík mezőn
Már a kasza peng.*

*Peng a kasza, dül a rend
S a kaszás után
Fürge kézzel kívét köt
Szőke, barna lány.
Imádkoznak magukban
Szívből szótalan,
Ahhoz, Kinek mireánk
Mindig gondja van.*

*De mikor a pacsirta
Énekelni kezd,
Az aratók kedve is
Szárnyakat ereszt.
Hét határig zengenek
A vidám dalok,
Dudorász a szellő is,
A Nap mosolyog.*

*Fölszitta a Napocska,
Rég a harmatot,
De a tarlón mégis sok
Drágagyöngy ragyog.
Végiglen a verejték
Gyöngye lepi el,
Azt majd csak a jó Isten
Gyűjtögeti fel!*

MÓRA ISTVÁN

Miért szeretjük legjobban szülőföldünket? Ki tudna erről is elmondani egy költeményt? Jőjj, mond el!

Nem megyek én idegenbe.

*Nem megyek én idegenbe,
Mint a fecske, mint a gólya,
Szebb nekem a napraforgós,
Délibábos magyar róna.*

*Tisza mellett, Duna mellett,
Ez itt az én szülőföldem!
Árvalányhaj szép virágát
Bokrétába itt kötöztem.*

*Könnyáztatta temetőben
Szomorúfűz csüggő ága
Itt hajlik rá bánatosan
Szeretteim sirhalmára.*

(PÓSA LAJOS)

(Néhány alkalmi szavalat után a szokásos imádsággal fejezzük be az évfárá vizsgálat érdemi részét. A füzetek, rajzok, kézi-munkák kiosztása csak azután történjék, amikor a vendégek már elhagyták az ünnepélyt.)

Természetes, hogy — amint már az előljáróban mondtuk — tervezetünk nem akar mintának szolgálni, csupán arra való, hogy bemutassa, miként lehet egyrészt ünneppé tenni az évfárávizsgálatot, másrészt hogyan lehet érdekessé, elevenné, változatossá tenni az évfárávizsgálatot, amelyen egyúttal bemutatjuk az osztály közös munkáját — hiszen a szülöket ez érdekli legjobban: a saját gyermekük hogyan működik közre az összeség munkájában!

Ha sikerült belátásra bírni olvasóinkat s meggyőződtek arról, hogy a vizsgálatnak ez a formája úgy a tanulók, mint a szülök részére jobb és ünnepélyesebb, elértük célunkat: a magyar iskolák évfárá vizsgálatai valóban ünneppé válnak.

Erdélyről.

Pusztán születtem, ott is nevelkedtem;
A délibábok vizébe' fürödtem.
Az Alföld minden szépségeit szépen
A lelkembe szedtem.

Szeretem most is, messzire tőle,
A szívem, lelkem egy darab belőle.
Őszinteségét, nyílt egyenességét
Onnan örökölte.

Szeretem most is a szép Tiszamentét,
Bús füzeseit, messzemató csendjét;
Kint a pusztákon, egyszerű pásztor,
Még tán ma is lennék!

Szép szülöföldem, tisztelet, becsület,
Szóval: rossz, aki rosszat mond felüled.
De azért van még — bocsáss meg érte! —
Egy szép hely kívüled...

... Erdök zúgása, vizek csobogása,
Teneked tudom én, mesék mondása.
Vagy hiszed, vagy sem, hogy mindez lehessen
A valóságba!

Pedig lásd a te aranyos Erdélyed,
Én hazám, ilyen szépséges vidéked.